

Som en orm gennem hullet – lidt om Odins tyvekunst og digtersind

af Johan Christian Nord

*Op fra den underjordisk bitre hule,
hvor kældermørkets første drømmekryb
og al den grusomhed, vi helst vil skjule,
lægger bunden under sindets dyb... (1)*

Det fortælles om Odin, at han engang gjorde noget både listigt og uhyrligt for at komme ind til det allerskønneste. Ja, der fortælles meget om Odin. Én del handler om offervilje, en anden del om kampvilje og en tredje om den evne til uhyrlighed, som han ofte har udvist for at blive den, han skal være. Det følger alt sammen af de ni nætter, han hang i Verdenstræet. Der fandt og vandt han den slags indsigt, som folk flest ikke kender – og frygter at forstå:

*Jeg ved, at jeg hang paa vindhærget Træ
ni hele Nætter
med Spyd-Vunder og viet Odin,
selv viet mig selv,
oppe i Træet, som ingen ved,
af hvilke Rødder randt.
Ej Haand rakte Brød mig, Horn ej heller,
ned retted jeg Øjet, tog Runer op,
op under Raaben, faldt atter ned. (2)*

Alt det andet fulgte af denne første spidning af en udsultet krop – denne ofring af noget i ham selv til hans højere selv. Tiden i træet gjorde ham til den hamskiftende spydkriger, som mange har hørt om, og som nogle af os faktisk kender. Deroppe så han både højderne og dybderne – og vandt sig modet til at blive enøjet. Det udrevne øje betalte han som pris for den slags kundskaber, der hører til jætternes verden – men som også er nødvendige blandt guder og hos mennesker: indsigten i årsagssammenhængenes ubønhørlighed og viljen til at gribe ind i kæden. Han forstod, at han måtte miste noget

for at vinde dét, der er mere dyrebart – og lægge hånden på sit værk. Det hele begyndte med et råb; ja faktisk med et skrig. Han samlede runerne op – og faldt så ned igen; ned til den jord og det liv, han sidenhen har gennemvandret.

Ja, der kan fortælles meget om Odin, og der skal fortælles mere om Odin, men her skal der kun fortælles en enkelt historie om hans list og vilje til uhyrlighed – hans evne til at blive den, han er. For alting har sin tid, og nu er tiden til at høre om, dengang den sortklædte vandrer omskabte sig til en orm for at komme ind til altings inderside – dengang han udfoldede sin tyvekunst for at vinde sig sit digtersind. Det hændte nogenlunde, som der her fortælles. (3)

A F S P Y T T E T S K A B T E D E E T M E N N E S K E

Historien begynder med en krig. Den første krig, som verden nogensinde så – krigen mellem de to gudeslægter; mellem Aserne og Vanerne. Kampen blev deres virkelighed, fordi en vane-troldkvinde fandt sin vej til Asgård, men ikke var ønsket af den høje herre.

Hun fik dem omkring sig til at miste deres sansers brug, og han ønskede hendes død. Tre gange gennemborede hans spyd hendes kød, men hun var ikke som de andre. Javist, hun led som alle lidende, men hans stik var ikke dødelige.

Da Vanerne forstod, hvad man havde gjort mod én af deres egne, rejste de mod Asgård. De ville hævde deres ret og kræve gengæld for det spildte blod – og den mørkes lyst til drab.

Aserne drøftede længe, om man mon skulle bøje sig, og hvor dybt man skulle bøje sig, for de viljestærke Vaner. De tænkte på muligheden af en aftale og et forlig, der kunne gøre alle glade, og Nornerne véd, at de kunne have talt til altings afslutning, hvis ikke Odin havde standset dem: *De får ingen bod, og de får intet forlig*

Da de ord havde lydt, forstod enhver, at han mente, hvad han sagde – for kampen kræver, hvad den kræver. Det var, som om hans spyd gav jubelsange fra sig, da det fløj mod fremmed strube. Sådan kom det første drab ind i verden – og sådan kom den første krig til verden. For Vanerne værnede om deres egne og kæmpede hårdere, end gudekongen havde tænkt sig.

Freden viste sig som mulighed, fordi han – denne gang – lod sine milde sønner gøre, som de ville. De forhandlede med fjenden og fandt en udgang, der faktisk endte med at være god for alle. Det var aldrig sket, hvis ikke der var blevet kæmpet først.

Sådan fandt den første krig sin afslutning. Den første fred blev født i verden – og satte hurtigt sine frugter. De to slægter udvekslede gidsler. Odin og Friggas søn Høner kom til Vanehjem; Njord kom til Asgård med sønnen Frej og datteren Freja – og denne ankomst blev afgørende. Uden dem ville hverken gudernes verden eller jordens liv være blevet dét, de skulle være. For vanegidslerne er frugtbarheden selv – og intet liv kan gro med kraft, hvis ikke deres saft er i det.

Efter fredslutningen – ja, som et lykketegn på fredens varighed – fandt man et fyldigt kar frem. De forsonede stod på hver sin side og fyldte det med deres spyt. Af spyttet skabte de et menneske. Han fik både det ene og det andet i sig og kom derfor til at leve med en visdom, der var større end de flestes. Han hed Kvaser og fik det som sit kald at rejse rundt blandt mennesker, så nogle af dem kunne blive blot en smule klogere, end folk flest oftest er det.

D V Æ R G E N E E R A N D E R L E D E S

Længe gik det ganske godt. Men tiden går, og også vismænd ældes. Da glemslens alder indfandt sig, blev synet svagt og sindet blødt. En mørkegrå dag tog Kvaser fejl af størrelsen og endte i samtale med to dværge. De hed Fjalar og Galar og ville vældig gerne opnå noget med den gudeskabte vismand. Dét, de havde i sig, var så vigtigt, at det ikke kunne siges i det åbne – så han måtte følge med dem væk fra by og sti. Hér kunne Kvaser have lugtet dystre længsler, for alt, hvad der er sandt og vigtigt, bør jo kunne siges i det åbne. Eller hvad? Han kendte ikke svaret. For han var jo kun et menneske.

Da han gik afsides med de to og bøjede sig mod deres hvisken, skar de halsen over på ham. Blodet lod de flyde ned i to kar og en stor kedel. De blandede hans livsvæske med honning – og kogte sig en ganske særlig mjød. For dværgene er anderledes. De er tættere på jorden end os – og derfor er de også tættere på det, der findes under den. Så de kender til en bryggerkunst, der er skjult for os andre.

Dér stod de så med deres blandingsdrik af kogt og sødet blod. De kendte selv dens virkning; enhver, der drikker af den, får straks sans for digtekunst og visdom. De kunne have skænket ud af den og være blevet rige. Men de ville have den for sig selv. For sådan er dværgene.

Da Aserne hørte om Kvasers forsvinden, blev de både vrede og sorgfulde – for nu ville visdommen jo visne på jorden. De ville vide, hvad der var sket med deres skabning og

gik vidt omkring i verden for at finde ham. Til sidst vandrede de til dværgenes land, for de vidste jo, at dværge har en gammel sans for skjulte ting.

Her mødte de Fjalar og Galar. De fornemmede straks en underlig lyst til at meddele sig til de to småfolk og fortalte dem om deres søgen. Det svar de fik var af de dystre:

Kvaser – ja, ham har vi hørt om. Man siger, han blev kvalt af sin egen visdom. Ingen kunne stille ham spørgsmål, der var gode nok til, at han kunne komme af med alt det, han havde i sig, så en dag tog ophobningen livet af ham.

Med det svar vendte guderne nedslåede hjem til Asgård, og dværgebrødrene muntrede sig med sejren. Nu havde de den dyre drik som evig ejendom, og ingen kunne true dem.

Ja, det tænkte de – og sådan gik det længe vældig godt. Men en dag fik dværgene uanmeldt besøg af en nysgerrig jætte og hans grimme kone. Hvem véd, hvordan jættestykket fandt dem? Måske småfolkene selv havde drukket af karet og var blevet mere veltalende og rimglade, end dværge ellers er?

Vi véd det ikke. Men vi véd, at jættemanden hed Gilling og var uforstandig nok til at tage på fisketur med dværgene. På hjemvejen lod de båden støde på et klippekær og smed ham i den våde grav. Båden fik de hurtigt rettet op, for også den slags havde de forstand på. Da Gillings kælling hørte om den åh, så uheldige kæntring på vandet, klynkede og hulkede hun så længe, at dværgene til sidst fik nok og bad hende komme med ud og se, hvor hendes mand var død. Måske det kunne lindre smerten? Ved hoveddøren mødte hun sin død og endte som en klemt og kvæstet krop. For over døren sad den ene dværg. Han slap en møllesten, og hun blev mast.

Dette drab blev hurtigt alment kendt – for det var ikke udført i det skjulte. De dræbte jætters søn fik bud om dværgene. Han viste sig at være klogere end sine gamle og snedigere end de lavstammede.

Han fangede de to dværge og sejlede dem længere ud, end de kunne bunde. Derude truede han dem på deres lille liv. De opgav hurtigt skjaldedrikken – for de havde ingenting at dø for.

HAN SER PÅ TRÆLLESJÆLENE

Sønnen gemte karrene og kedlen i det indre af et bjerg. Dybt derinde satte han sin datter til at vogte over drikken. Hun hed Gunlød, og han hed Suttung. Derfor kaldes denne del

af historien ofte for Suttungs mjød – og tænk, nu er vi faktisk dér, hvor vi skal hen; dér hvor nattens herre får øje på noget, han vil have. For Odin har jo sine dyreøjne. Han har ulve og ravne til at undersøge dét, der er for fjernt.

Ved tidligt tusmørke bringer de ham bud om mjøden. Ved solopgangen er han sikker. Han vil drikke af den – og gøre, hvad der viser sig nødvendigt for at eje den. Så han rejser sig fra tronen og bevæger sig mod Suttungs bjerg.

Først flyver han i ørneham, så vandrer han på fødder – og skjuler, hvem han er. Til sidst når han til det sted, som dyrene har set; en mark, som Suttungs bror er ejer af. Her går ni trælle under solen. De mejer græsset ned med leer, men alting går så langsomt. For leerne er sløve.

Han ser på trællesjælene og giver dem sit tilbud: Jeg kan skærpe jeres klinger. Min slibesten er bedre end alverdens andre.

De takker ja, og det viser sig at være sandt, hvad han sagt – aldrig har arbejdet været dem så enkelt. Klingerne flyver gennem græsset, og et indfald melder sig i deres fælles mund: Vil du sælge os din slibesten? Den ville gøre alting åh, så, ih, så enkelt!

Hans svar er kort, som indsigtfulde svar så ofte er det: Jo, det kan I godt, men I skal betale hele prisen for den.

Det gør vi gerne – siger trællene – men véd jo ikke, hvad de nu har hidkaldt. Han kaster stenen op i luften – den, der griber, bliver ejer.

Der høres lyd af skarpe sving i luften. De ender som udblødte kroppe. For alle trælle ville være ejer, og ingen af dem lagde leen fra sig, før de sprang op efter stenen – og endte med at flænse deres venner. Han kikker på de døde trælle, men blikket røber ingenting. Ingen så de tanker, der rørte sig bag øjet – men nogle véd, hvad siden skete.

KUN ÉN TING KRÆVER JEG

Odin gik mod gården for at møde markens ejer – Suttungs bror. Han så ham stå i døren – og straks blev munden åbnet, for jættemanden havde aldrig lært at tænke, før han talte: Mit navn er Baugi, og dette er min gård, men ak, ak, ak, du gæst på gårdsplads; du kommer til en fattig og uheldig mand. Der er sket mig en ulykke af onde. Jeg har mistet mine trælle. Ni mænds blod er strømmet ud på marken – nu får jeg aldrig høsten ind!

Sådan plaprer jætten med sin sorg, og den forklædte svarer ham: Mit navn er Bølverk. Jeg kender mine egne kræfter og véd så vel, at jeg kan svinge leen. Lad mig udføre arbejdet for dig. Ni mænds arbejde i hånden på en enkelt. Den slags egner jeg mig til.

Jættebonden forstår ham ikke rigtig, men fornemmer helstøbt alvor bagved blikket. Sådan er det med jætterne. De forstår sjældent, hvad der ligger under ordene, men kan jo alligevel fornemme åndens susen. Så ja, Baugi forstår, at denne Bølverk faktisk mener, hvad han siger – og tænker nu på prisen: En enkelt mand, hvis hænders slid er ni mands værd; hvad kan det mon koste? – knaser det i jættesindet.

Og svaret kommer allerede, før han får sit spørgsmål ud af munden: Jeg vil arbejde hele sommeren og gøre alt, hvad de kunne have gjort; ja, mere til. Kun én ting kræver jeg: en enkelt slurk af Suttungs mjød – svarer Odin nu i Bølverks skikkelse.

Men nej, den mjød er jo ikke Baugis ejendom. Den er hans brors – og jætten véd vist godt, at digterdrikken bliver, hvor den er. Hans bror vil aldrig dele ud af den, så der kan ikke gives løfter.

Han tør ikke lyve lodret for den stolte arbejdsmand, men vil heller ikke miste høsten. Så han svarer med en pyntet sandhed og fortæller manden, at mjøden er broderens, men at han da gerne vil forhandle med ham, når sommeren er ovre, og arbejdet til ende. Måske det lykkes på den ene eller anden måde – tænker jætten.

Så gik sommeren, som bønders somre går. Odin opretholdt sit skjul og arbejdede hver dag i marken. Ved aftentid sad han hver dag med ved Baugis bord, men spiste ikke meget og sagde ganske lidt. Om natten sov han under Baugis tag – og drømte sig mod bjergets indre.

Da efteråret kom, var arbejdet til ende. Den forklædte Odin melder sig ved hoveddøren – og beder om betaling. Baugi er beklemmt, men må jo yde sit. Han går med den tavse arbejdsmand mod broderens bolig og beder om en enkelt slurk af mjøden. Men svaret er jo som forventet: Nej, nej, nej, det kommer aldrig til at ske. Hvad er du for en klistret bror, der går og lover mine sager bort!

De går derfra med tomme hænder. Men, som enhver med åbne sanser véd; Odin lever ikke roligt med en afvisning. Han taler skarpt til jættebonden: Nu må du skaffe mig min løn. Hvis ikke han giver frivilligt fra sig, hvad han har – så må vi tage det med list. Der skal betales for min sved. Du har ingen anden mulighed.

Baugis sløve sind forstår nu, at denne mand er mere, end han ligner. Han finder værktøj frem og foreslår, at de skal bore gennem bjergets skorpe ind til dét, der holdes skjult derinde. Da han har boret nogle øjeblikke, meddeler han den tavst iagttagende, at hullet

nu er klar. Odin bøjer sig mod åbningen og puster kraftigt ind den, så stenstøv flyger frem. For hullet gik kun halvejs ind: Mig skal du ikke narre; bor nu videre, din sølle jättekræmmersjæl – råber han til Baugi.

Til sidst går boret rent igennem. Bølverk puster ind i hullet, og støvet flyger indad. Odin véd, at nu er alting klar til hans forvandling. Han omskaber sig til en orm og kryber hurtigt gennem hullet. Baugi hamrer boret efter ham – men ejer ikke samme hurtighed som Valhals herre.

TRE NÆTTER I EN JÆTTESENG

Det første, Odin ser derinde, er ryggen af en jættekvinde; en velskabt krop, der kalder længsler frem, som mænd forstår, og kvinder frygter. Han omskaber sig igen til arbejdsmanden Bølverks skikkelse. Kroppen er den samme, men ansigtet ser yngre ud, og munden løber anderledes let. Før var han tavs og lukket, nu er han åbenheden selv. Hun bliver hurtigt grebet af ham – og dagen glider stille ind i nat.

Han bliver tre nætter hos hende – tre nætter i en jætteseng. Og ja, som enhver rettænkende vel kan forstå, er det ikke noget, vi har lov at udbrede os om i denne sammenhæng. Deres nætter tilhører det månemørke, de fandt sted i – og Gudekongens natteliv med jættekvinden skal forblive, hvad det var og er: En dunkel hændelse, som ikke egner sig for alle øjne. Den var og er en undtagelse – og derfor ikke noget, vi skal grave i.

Da de tre nætter var omme, var hun endnu mere grebet. Hun glemte, hvem hun var, og hvilke dyre løfter, hun havde givet til sin far. Hun ville sige alt. Hun ville gøre alt. Hun ville give alt, hvad denne verden har, for at få manden til blive i den seng, der før var evigt ensom, men nu var blevet fyldt med fremmed liv.

Så – naturligvis – hun tilbød ham det dyreste; den skat, hun havde sagt, hun ville værne: Drik, af mjøden, hjertenskære – tag, de slurke, som jeg véd, dit hjerte jo begærer! Og bliv så her – hos mig. Bliv blot en lille stund endnu!

Han modtog karrene og kedlen – og drak af alle tre. Den første slurk var vækkende; den gav ham lyst til mere. Den anden slurk var ildfuld; den skabte brand i blodet. Den tredje slurk var viljens sejr; den gav ham vished om hans vej. Så han tømte både kar og kedel – og vendte jættekvinden ryggen.

Hun græd og græd – og gør det faktisk fortsat. For hun tabte både, hvad hun havde, og hvad, hun havde håbet på.

M E D B U G E N F U L D A F D I G T E R D R I K

Og se, nu flyver han mod Asgård – omskabt til ørnens skikkelse. Det er dén, der er hans foretrukne form. Han holder af at vise sig som rovfugl; et væsen, der har klo og næb – og ikke bøjer sig for fremmed vilje. Sådan flyver han mod hjemmet, med bugen fuld af digterdrik.

Men Suttung følger efter ham. Hans dragt er også ørnens. Han ligner vores helt, men ejer ikke samme hurtighed. De flyver gennem vind og vejr, ja, gennem storm og mørke – men som enhver kan gætte: Odins fjer er lette, og hans vingefang er større end det, der findes hos en jætte.

Ørne-Odin flyver raskt mod Asgård, og Suttung halser efter. Med kloen får han fat i fyrstens halespids og sætter tænderne i bugen. Der spildes digtermjød på jorden, men flængen er kun yderlig.

Odin når til muren omkring Asgård, og alting ender, som det skal: Nu har han digtermjøden og er igen hos Frigga – forenet med sin skjulte halvdel. Han gylper mavens indhold op og har det nu som evig ejendom.

Ja, med vandringsmanden gik det, som det skulle. Han søgte dybt og svang sit sind mod højderne. Han blev sig selv og giver nu sit stjalne sind til Aser og til mennesker – men kun til dem, hvis hjerter længes efter dunkellyse sange. Dem skænker han sin vilde ånd. Den rummer galskab, tyvekunst og digtersind. De bliver ikke som de andre.

H A N B L E V S I G S E L V I O V E R S K R I D E L S E N

Se, dét er vores virkelighed. Han griber vores indre, når han vil, og som han vil. Han hælder mjøden i de munde, som han har valgt skal drikke af den. Dem drager han ad sine veje – og dråberne fra ørnens bug, de falder hér og dér, så de kan suges op af jordens sultne sjæle og vække blot en spinkel sans for lidt af alt det underlige.

Nu går han rundt i mellem os, og gør aldeles, som han vil. Sit øje retter han mod dem, der længes efter blodets egne sange. Han giver sine gaver – og kræver vore ofre. Sådan

kalder han på dét, der skjuler sig dernede; dét, som kan vække rædslens kryb – og gøre viljen vågen.

Meget mere kan der ikke røbes. Her må vi nøjes med en antydning – og selv erfare gæringen af resten: Han måtte stjæle for at blive dén, han er. Hans længsel er det lyse. Men han kender til det andet. Han er som ild og vind i verden, og den, der først har set ham, glemmer aldrig synet. Hans vilje er det højes overvindelse af alt, der viser sig som mindre værd.

Han kræver derfor gerne offerblod – og viser os en vej, der fører ned i natten. Måske den ender midt i morgengryet? Kun ét er sikkert: Den dunkellyse vandringsmand var aldrig blevet digter, hvis ikke først han havde lært at ofre, dræbe og bedrage. Han blev sig selv i overskridelsen.

Nu er han den, han er. Han jubler gennem alle kampe – og kender tiden til at tie.

-

NOTER

(1) Inger Christensens Sommerfugledalen, III. sonet, Samlede digte, Gyldendal 2009

(2) Havi-Maal, XI, strofe I, Nordens Gudekvad på dansk ved Thøger Larsen, Gyldendal 1968

(3) Det her fortalte stammer fra tre hovedkilder – nemlig fra Nordens gamle gudekvad og de nyere folkelige genfortællinger, som enhver selv kan finde, og fra sindets indlevelse, som enhver selv må erfare.